บทเรียนการประชุมวิชาการประจำปี HA National Forum ครั้งที่ 26

ภายใต้แนวคิด “Compassionate Innovation Shaping the Future of Care
นวัตกรรมที่เปี่ยมไปด้วยความใส่ใจ สร้างมิติใหม่ของการดูแล”

เรื่อง Digital Technology: How to Enhance Safety for All

วันศุกร์ที่ 13 มีนาคม 2569 เวลา 08.45 – 10.15 น.

ณ ห้องสัมมนา Sapphire 205-206 ศูนย์การประชุม IMPACT FORUM เมืองทองธานี

วิทยากรร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ดร. นพ.นวนรรน ธีระอัมพรพันธุ์	*คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี*
ผศ. นพ.กฤษณ์ ขวัญเงิน	*คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
ผศ. นพ.อนุแสง จิตสมเกษม	*ผู้อำนวยการโรงพยาบาลวชิรพยาบาล คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช*

ผศ. นพ.อนุแสง จิตสมเกษม ได้กล่าวถึงภาพรวมของระบบสุขภาพในปัจจุบันว่า มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้เพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านการจัดเก็บข้อมูลผู้ป่วย การวินิจฉัย การรักษา และการบริหารจัดการทางการแพทย์ ทำให้ “ข้อมูลสุขภาพ” กลายเป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรทางการแพทย์ อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบต่าง ๆ เชื่อมต่อผ่านเครือข่ายดิจิทัล ความเสี่ยงด้าน cyber security ก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เช่น การโจมตีทางไซเบอร์ การรั่วไหลของข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือความผิดพลาดจากระบบ AI ซึ่งอาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อการรักษาผู้ป่วย ความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ และคุณภาพของระบบสุขภาพ ดังนั้น cyber security จึงไม่ใช่เพียงเรื่องของการป้องกันระบบคอมพิวเตอร์ แต่เป็น “พื้นฐานสำคัญของความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วย” โดยองค์กรจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ทั้งด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การบริหารความเสี่ยง การกำกับดูแล AI และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยไซเบอร์ภายในองค์กร

แนวคิด “โครงสร้าง 8 มิติ การดูแลผู้ป่วยด้วยดิจิทัล” จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิด “การดูแลที่เหมาะสม ปลอดภัย และได้ผล” สำหรับผู้ป่วย ทั้ง 8 มิติ ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ องค์กรต้องกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้ชัดเจน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดูแลผู้ป่วยขององค์กร

2. การปกป้องผู้มีข้อจำกัด คำนึงถึงกลุ่มผู้ป่วยหรือผู้ใช้งานที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการรับบริการ

3. แผนการใช้งานและอบรม บุคลากรควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและ AI เพื่อให้สามารถใช้งานระบบได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย

4. การใช้อย่างสมเหตุสมผล การนำ AI มาใช้ต้องอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ความจำเป็น และประโยชน์ต่อผู้ป่วย ไม่ใช่ใช้เพื่อทดแทนการตัดสินใจของมนุษย์ทั้งหมด

5. การควบคุมดูแลตามกฎหมาย การดำเนินงานต้องสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานด้านข้อมูลสุขภาพ รวมถึง PDPA และมาตรฐานความมั่นคงปลอดภัย

6. การบริหารความเสี่ยง องค์กรต้องมีระบบประเมินและจัดการความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีและ AI ทั้งด้านข้อมูล ระบบ และผลกระทบต่อผู้ป่วย

7. ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิค ควรมีทีมผู้เชี่ยวชาญที่สามารถดูแลระบบดิจิทัล ความปลอดภัยไซเบอร์และการประเมิน AI ได้อย่างเหมาะสม

8. กำหนดแนวทางหรือมาตรฐานในการใช้ AI ทางการแพทย์ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย โปร่งใสและตรวจสอบได้

ประเด็นสำคัญ คือ “ธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ทางการแพทย์” เป็นแนวทางกำกับดูแลการใช้ AI ให้เกิดความปลอดภัย โปร่งใส และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่

1. ความรับผิดชอบเชิงเทคนิค (System/Vendor) ผู้พัฒนาระบบหรือผู้ให้บริการ AI ต้องรับผิดชอบด้านการทดสอบและตรวจสอบคุณภาพก่อนใช้งาน การตรวจสอบความเอนเอียงของอัลกอริทึม **และ**ความโปร่งใสของข้อมูลที่ใช้ฝึกสอน เพื่อให้มั่นใจว่า AI มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และไม่ก่อให้เกิดอคติในการรักษา

2. ความรับผิดชอบทางคลินิก (Hospital/Clinical) บุคลากรทางการแพทย์และสถานพยาบาลมีหน้าที่ประเมินความเหมาะสมในการใช้งาน AI อธิบายข้อจำกัดของระบบให้ผู้ป่วยเข้าใจ รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น และแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดภาวะแทรกซ้อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า AI เป็น “เครื่องมือช่วยสนับสนุน” การทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ ไม่ใช่ผู้ตัดสินใจแทนทั้งหมด

ผศ. นพ.กฤษณ์ ขวัญเงิน กล่าวว่า ทุกองค์กรควรมีผู้ดูแลภาพรวมของระบบ IT เพื่อวางระบบ cyber security ของโรงพยาบาลให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากปัจจุบันโรงพยาบาลแต่ละแห่งไม่สามารถทำงานแยกกันได้ ต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานอื่นร่วมด้วย

นอกจากนี้ โรงพยาบาลจำเป็นต้องมีระบบ software ที่รองรับการทำงานของแพทย์ พยาบาล เภสัชกรและวิชาชีพอื่น ๆ เพราะหากไม่มีระบบพื้นฐานที่ดี การนำ AI มาใช้จะทำได้ยาก ซึ่งความท้าทายสำคัญ คือ เมื่อปรับกระบวนการทำงานของแพทย์ ระบบที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลและหน่วยงานอื่นต้องปรับตามไปด้วย ดังนั้น การออกแบบระบบให้ใช้งานง่าย (user friendly) และมี master plan ที่ดีตั้งแต่ต้น จะช่วยให้การดำเนินงานราบรื่นและลดปัญหาในอนาคต

ตัวอย่างของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการนำ digital health มาใช้ตามเป้าหมายมาตรฐานความปลอดภัย 3P safety goals สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ด้าน Patient Safety เป็นการนำระบบดิจิทัลมาใช้เพื่อช่วยลดความผิดพลาด เพิ่มความแม่นยำและเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลรักษาผู้ป่วย ซึ่งระบบเหล่านี้ช่วยให้การดูแลรักษามีความรวดเร็ว ปลอดภัยและช่วยสนับสนุนการตัดสินใจทางการแพทย์ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ระบบ Set OR ผ่าน EMR (I-Viewer) ระบบ e-

Chart Anesthesia Record โปรแกรม E-Pharma Verification ระบบรายงานเหตุเข็มตำของบุคลากรทางการแพทย์ ระบบ 5G Smart Ambulance ประเมินอาการผู้ป่วยหน้างานได้ทันที

2. ด้าน Personal Safety การใช้เทคโนโลยีเพื่อดูแลความปลอดภัยของบุคลากร รวมถึงการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม โดยระบบเหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงในการทำงาน เพิ่มความปลอดภัยของบุคลากร และช่วยให้การประสานงานในการดูแลผู้ป่วยมีความต่อเนื่องมากขึ้น เช่น ระบบจัดการข้อมูลส่วนบุคคล ระบบรายงานการบาดเจ็บจากการทำงานของบุคลากร และระบบการส่งต่อผู้ป่วย

3. ด้าน People and Social Safety การนำ digital health มาเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพ และสนับสนุนการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้สะดวกมากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง รวมทั้งช่วยส่งเสริมการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบบริการการแพทย์ทางไกล (telemedicine) ระบบข้อมูลสุขภาพส่วนบุคคล i-Suandok สำหรับดูข้อมูลสุขภาพผ่านโทรศัพท์มือถือ

ดร.นพ.นวนรรน ธีระอัมพรพันธุ์ นำเสนอกรณีศึกษาที่สะท้อนความสำคัญของ cyber security คือ **เหตุการณ์ ransomware attack โรงพยาบาลสระบุรี** ที่ถูกโจมตีด้วยมัลแวร์เรียกค่าไถ่ ทำให้ฐานข้อมูลผู้ป่วยถูกล็อก และส่งผลกระทบต่อการให้บริการ เหตุการณ์นี้ทำให้กระทรวงสาธารณสุข ได้แนะนำแนวทาง “3-2-1 backup rule” เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย ได้แก่

- **เก็บข้อมูล 3 ชุด** ประกอบด้วยข้อมูลต้นฉบับ 1 ชุด และข้อมูลสำรอง 2 ชุด เพื่อลดความเสี่ยงหากอุปกรณ์ใดอุปกรณ์หนึ่งเกิดเสียหาย
- **เก็บข้อมูลที่ต่างกัน 2 ประเภท** เช่น ฮาร์ดดิสก์พกพา แฟลชไดรฟ์ NAS หรือบน Cloud
- **สำรองข้อมูล 1 ชุดไว้นอกระบบ** เช่น เก็บไว้ใน external hard drive ที่ไม่ได้เสียบกับคอมพิวเตอร์ตลอดเวลา เพื่อป้องกันข้อมูลสำรองถูกทำลาย หรือถูกล็อกในกรณีที่เกิดภัยพิบัติหรือถูกแฮกเกอร์โจมตี

หลักสำคัญของการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล หรือ information security คือ แนวคิด “CIA Triad” ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการดูแลข้อมูลในองค์กร โดยเฉพาะในระบบสุขภาพที่มีข้อมูลผู้ป่วยและข้อมูลทางการแพทย์จำนวนมาก จำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งด้านความปลอดภัย ความถูกต้อง และความพร้อมใช้งานของข้อมูล CIA Triad ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. Confidentiality การรักษาความลับของข้อมูล ป้องกันไม่ให้ข้อมูลสำคัญถูกเข้าถึง เปิดเผย หรือใช้งานโดยผู้ที่ไม่มีสิทธิ์ องค์กรต้องมีมาตรการควบคุมสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล กำหนดรหัสผ่านที่ปลอดภัย และดูแลการใช้งานระบบอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันข้อมูลรั่วไหลและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการ

2. Integrity การรักษาความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล และไม่ถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือทำลายโดยมิชอบ

3. Availability การทำให้ระบบและข้อมูลสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา เช่น ระบบเวชระเบียน ระบบห้องฉุกเฉิน หรือระบบสั่งยา หากระบบล่มหรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ อาจส่งผลกระทบต่อการดูแลผู้ป่วยโดยตรง

แนวทางสำคัญในการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยของข้อมูล มีดังนี้

1. การขอ informed consent ก่อนมีการเก็บ ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล จากเจ้าของข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ป่วยรับทราบวัตถุประสงค์ ขอบเขต และสิทธิของตนเองในการใช้ข้อมูล

2. การสร้างวัฒนธรรม ด้าน privacy การปลูกฝังให้บุคลากรทุกระดับตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลผู้ป่วย และถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความลับ ความปลอดภัยของข้อมูล

3. การสร้างความตระหนักรู้แก่บุคลากร โดยการจัดอบรมและสื่อสารอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ วิธีป้องกันข้อมูลรั่วไหล และแนวทางการใช้งานระบบอย่างปลอดภัย

4. การกำหนดนโยบายและมาตรการขององค์กร ด้าน cyber security และ privacy ที่ชัดเจน เช่น การกำหนดสิทธิ์เข้าถึงข้อมูล การใช้งานอุปกรณ์ การตั้งรหัสผ่าน และแนวทางปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุผิดปกติ เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติในมาตรฐานเดียวกัน

5. การติดตาม ประเมิน และประเมินความเสี่ยงอยู่เสมอ เพื่อค้นหาช่องโหว่ ปรับปรุงระบบความปลอดภัยและป้องกันภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

6. การอัปเดตโปรแกรมและซอฟต์แวร์อยู่เสมอ และการสร้างความปลอดภัยในระดับผู้ใช้งาน เช่น การตั้งรหัสผ่านที่เหมาะสม การไม่เปิดเผยข้อมูลสำคัญ และการใช้งานอุปกรณ์อย่างระมัดระวัง

ดังนั้น แม้องค์กรจะมีเทคโนโลยีหรือระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพเพียงใด แต่หากบุคลากรขาดความเข้าใจหรือใช้งานอย่างไม่ระมัดระวัง ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลได้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า “คน” ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ในองค์กร

นอกจากนี้ การรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ไม่สามารถอาศัยเพียงความเชื่อหรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ แต่ต้องอาศัยระบบที่เหมาะสม มาตรการที่ชัดเจน และความร่วมมือจากบุคลากรทุกระดับภายในองค์กร เพื่อให้การดูแลข้อมูลและระบบสุขภาพดิจิทัลเป็นไปอย่างปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการอย่างยั่งยืน

ผู้บันทึกบทเรียน นายเอกราช จันทรประดิษฐ์
ผู้ตรวจทานบทเรียน นายเอกกนก พนาดำรง

งานจัดการความรู้ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
ตึกอำนวยการ ชั้น 1 เลขที่ 2 ถนนวังหลัง แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร. 0 2419 9009 หรือ 0 2419 9750
Email: sirirajkm@mahidol.ac.th